

Linux – mini príručka

Neviete nič o Linuxe? Alebo to kdesi ktosi spomenul a zrazu to máte pred očami? Zmyslom tohto dokumentu je vysvetliť trochu o čo ide – z pohľadu človeka, ktorý (pravdepodobne rovnako ako vy) používal celé roky Windows a o ničom inom nevedel.

Text je úmyselne písaný málo odborne – aby sa ľahko čítal hlavne ľuďom, ktorí od svojich piatich rokov netravia (minimálne) mladosť v kresle pred PC. Ak nájdete cudzie slovo, ktoré vám nehovorí vôbec nič – neváhajte ho hodiť do Google.

Čo je to Linux?

Linux (no dobre, správnejšie by bolo GNU/Linux) je počítačový operačný systém. Základný program, alebo skôr jadro systému a kolekcia programov na všetko možné – od prezerania internetu cez prehrávače videa po hry.

Roky sa vedú diskusie o tom, ktorý počítačový systém je na to alebo to využitie lepší. Windows je rozšírený na bežných počítačoch, zatiaľ čo Linuxu sa darí skôr na serveroch, smartfónoch a superpočítačoch. Na úplne bežných počítačoch má percentuálne zanedbateľný podiel, ale aj tak sú to početné milióny ľudí. Linux je slobodný (dá sa do detailov rozoberať, meniť a študovať), väčšinou zadarmo a má množstvo ďalších výhod.

Viac info: <http://proc.linux.cz>

Ide internet? A kde sa stratil zavináč?

Áno, je to trochu divná otázka, ale aj to sa ľudia pýtajú. Áno, na Linuxe ide Internet a vlastne vďaka Internetu vznikol, rozšíril sa a ďalej sa vyvíja.

Bežné činnosti, ako trávenie dlhých hodín na Facebooku či posielanie mailov sú malinou. A ak chcete na diaľku spravovať servery medzinárodných spoločností alebo niečo podobné, tak na to sa veľmi často používa práve Linux. V Linuxových distribúciách nájdete väčšinou už predinštalovaný internetový prehliadač, program na prácu s mailami, FTP, RSS, P2P a ďalšie možnosti. Či už sa používa všetko, alebo sa len občas pozrie internetová stránka, môžete používať často rovnaké programy ako vo Windows.

Aké sú tu programy?

Väčšinou sú v Linuxovej distribúcii programy na množstvo vecí. Často sú to tie isté ako vo Windows, ale niekedy treba siahnuť po alternatíve. A čo je pekné, niekedy je alternatíva lepšia ako „originál“.

Na prezeranie internetu sa bežne používa Firefox (niekedy je pomenovaný Seamonkey), Google Chrome (prípadne Chromium) či Opera. Tieto všetky sú tak pre Windows, ako i pre Linux. Internet Explorer v Linuxe (bez rôznych fínt) nechodí, a akosi nikomu nechýba.

Na úpravu fotiek je asi najznámejší GIMP, ktorý by sa dal považovať za zjednodušený Photoshop. Microsoft Office na písanie funguje, ale veľa ľudí to nepoužíva. Načo aj? LibreOffice, ktorý je zadarmo a je väčšinou už nainštalovaný toho dokáže naozaj veľa.

Ako sa inštalujú programy?

Pozor, veľiká to vec! Rozdiely medzi inštaláciou programov vo Windows a v Linuxe sú dosť značné. Kým vo Windows sa väčšinou stiahne inštalátor z internetu, nejaký ten setup.exe, v Linuxe

sa používa tzv. Centrum softvéru. Program, ktorý sa stará tak o inštaláciu všetkých programov, ako i o ich odstraňovanie a aktualizácie.

Ak chcete niečo nainštalovať, tak si centrum softvéru otvorte a naučte sa s ním robiť. Väčšinou to funguje tak, že si centrum urobí prehľad o tzv. balíčkoch, v počítači a na internetových serveroch. Následne keď sa niečo vyberie, napríklad niektorá z hier, tak sa začne z internetu sťahovať a inštalovať, bez potreby otvárať prehliadač. Veľmi pekne to má urobené napríklad Ubuntu (veľmi častá distribúcia) a všetko na ňom založené (teda používajúce rovnaké balíčky zo serverov).

Alternatíva je inštalovať cez terminál. Ak sa to dobre naučíte (čo je naozaj jednoduché), môžete dať inštalovať aj 20 programov naraz. Všetko postupne stiahne a nainštaluje, žiadne klikanie na „next next next“. A vy sa môžete venovať niečomu celkom inému.

A ak predsa len chcete cez internetový prehliadač niečo hľadať, tak to hľadajte ako linuxový archív (väčšinou súbor .deb alebo .rpm) a na stránke výrobcu, nie na stránke akéhosi sťahovacieho servera, kde je väčšinou všetko len pre Windows. Platí to hlavne pre Skype.

Čo programy pre prácu a hry?

Väčšina programov alebo funguje natívne, alebo sa dá emulovať (pomocou programu Wine sa bude dať spúšťať programy a hry pre Windows). Niečo ale tak dobre ako vo Windows asi nikdy nepôjde, napríklad AutoCad. Nie že by bol Linux menej kvalitný, skôr tvorcovia niektorých programov neriešili vývoj tak, aby to išlo bez problémov všade.

S rozchodením rôznych menej známych programov, hlavne ak nejdú cez Wine, pomôže Google či Linuxové fóra.

Heslá? Načo?

Veľmi častá otázka. Načo tie heslá? V Linuxe, podobne ako vo Windows, sú účty bežného človeka, ako i administrátora, superužívateľa, čiže roota. Administrátor vo Windows je väčšinou bez hesla, čomu sa tvorcovia vírusov a všelijakej hávede veľmi vďační, zatiaľ čo nastaviť heslo pre Linuxového roota je povinné.

V niektorých prípadoch sa heslo nezobrazuje. Je to trochu kontroverzná bezpečnostná vlastnosť. Píšte normálne a potvrdte enterom, aj keď nepribúdajú bodky či hviezdičky.

Potrebujem antivírus?

Tvorcovia bezpečnostného softvéru, ktorí vytvárajú svoj softvér aj pre Linux, povedia áno. Ostatní povedia nie. Až na veľmi špecifické prípady, veľmi vzdialené použitiu v domácnosti.

Kde nájdem pomoc?

Linux vznikol vďaka rozmachu internetu. Kde teda hľadať pomoc, ak niečo nefunguje, prípadne ak sa o niečo zaujímate? Google každý pozná, alebo minimálne väčšina. Cez tento (alebo iný) vyhľadávač môžete pohľadať riešenie. Ďalšia možnosť je použiť internetové fóra a rôzne databázy znalostí. Napríklad:

<http://linuxos.sk>

<http://wiki.ubuntu.cz>

Viac Linuxov? To si môžem akože vyberať?

Viac Linuxov, alebo správnejšie viac Linuxových distribúcií, existuje. Dokonca je ich tak veľa, že vznikli webové projekty, ktoré v tom udržiavajú poriadok.

Dá sa stretnúť s distribúciami (jadro a výber programov) na bežné domáce použitie, ale i špecializované systémy pre spúšťanie priamo z CD alebo USB, rôzne záchranné systémy (áno, ak sa kompletne zruší Windows, dajú sa všetky fotky, dokumenty a podobne cez Linux zachrániť), riešenia pre servery, staručké počítače a veľa, veľa ďalšieho.

Viac info: <http://distrowatch.com>

Môžem mať Linux spolu s Windows?

Krátka odpoveď: Áno. A dlhá odpoveď nie je až tak dlhá. Dualboot, čiže viac systémov na jednom počítači, sa dá urobiť jednoduchým doinštalovaním druhého systému na samostatnú partíciu (časť pevného disku, vo Windows známe ako „disk C“, „disk D“ a podobne). Kým sa pre toto riešenie rozhodnete, môžete používať Linux cez tzv. LiveCD, alebo vyskúšať tzv. Wubi (program, ktorý nainštaluje Linux priamo do Windows).